

ANALIZA POLITICII COMERCIALE A UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL TENSIUNILOR INTERNAȚIONALE

Tatiana CHIRIAC-SAUTRON,

masterandă, anul II, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327:061.1UE:339.5

E-mail: tatiana.kiriak@gmail.com

În ultimul deceniu (2014-2024) asistăm la o schimbare profundă a paradigmei comerțului internațional, în care mijloacele clasice ale politicii comerciale, menite să regleze schimburile economice dintre state, se transformă în „arme” de coerciție geopolitică. În prezent instrumentele comerciale sunt folosite pentru exercitarea presiunii politice în vederea modificării comportamentului unui stat prin embargouri și sancțiuni sectoriale. În scopul de a încetini dezvoltarea strategică a rivalului, se aplică blocarea accesului la tehnologii și resurse de materii prime, iar pentru a spori securitatea economică proprie, statele își reconfigurează lanțurile de aprovizionare.

Uniunea Europeană, ca promotor tradițional al multilateralismului și al liberalizării, se află în prezent la intersecția a trei presiuni convergente. *În primul rând*, războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei (2022-prezent) a determinat Bruxelles-ul să aplice un regim de sancțiuni fără precedent, testând simultan dependența energetică și reziliența economică internă. *În al doilea rând*, rivalitatea strategică sino-americană a fragmentat ordinea comercială globală, forțând UE să-și reevalueze poziția între Parteneriatul Transatlantic și necesitatea de a gestiona „riscurile” relațiilor cu China. *În al treilea rând*, proliferarea instrumentelor unilaterale (subvenții industriale, controale la export, screening al investițiilor) solicită un răspuns rapid și coordonat, pentru a preveni erodarea competitivității europene.

Contextul descris transformă politica comercială comună dintr-un instrument tehnic de integrare europeană într-un pilon esențial al securității economice. Comunicatul Comisiei Europene din februarie 2021, intitulat „*O politică comercială deschisă, durabilă și fermă*”, prefigurează deja această mutație prin conceptul de „*autonomie strategică deschisă*”, iar adoptarea Instrumentului Anti-Coerciție (2023) confirmă tendința de „geopolitizare” a politicii comerciale comune. Regulamentul Parlamentului European și Consiliului UE privind industria „*zero net*” (13 iunie 2024) și Regulamentul privind materiile prime critice (11 aprilie 2024) demonstrează ambiția UE de a reduce dependențele critice și de a consolida lanțuri reziliente de aprovizionare. În acest climat, analiza dinamicii instrumentelor comerciale – de la acordurile de liber-schimb la măsurile de apărare comercială – devine indispensabilă, pentru a înțelege cum poate UE să rămână competitivă, sustenabilă și credibilă în același timp.

Pentru a fundamenta teoretic și empiric analiza politicii comerciale a UE în contextul tensiunilor internaționale au fost consultate lucrările lui Richard Baldwin și Charles Wyplosz [1], care oferă o viziune macroeconomică asupra integrării europene Kalypso Nicolaïdis și Sophie Meunier [2], care explorează raporturile dintre diplomația economică și guvernanta globală. Dimensiunea coercitivă a noilor instrumente comerciale (sanțiuni, CBAM, apărare comercială) a fost cercetată de Régis Bismuth [3], Damien Broussolle [4] și Clémence Déhut [5]. Autorii din Republica Moldova contribuie la clarificarea aspectelor locale și regionale ale politicii comerciale europene, în special în ceea ce privește implementarea Acordului de Asociere și a zonei DCFTA. Cercetătorii Dionis Cenușa [6], Adrian Lupușor [7], Octavian Calmîc [8], Iulian Rusu [9], oferă evaluări calitative și cantitative privind integrarea comercială a Republicii Moldova, restructurarea exporturilor, atragerea ISD și gradul de convergență normativă cu UE.

Importanța temei se reflectă și la nivelul Vecinătății Estice, în special pentru Republica Moldova, a cărei integrare economică se bazează pe Zona de Liber-Schimb Aprofundată și Cuprinzătoare (DCFTA). Pe fondul tensiunilor regionale, DCFTA nu mai este doar un motor comercial, ci un instrument strategic de ancorare politică și reglare a standardelor europene. Evaluarea efectelor sale asupra diversificării exporturilor, fluxurilor de investiții directe europene și alinierii reglementărilor devine crucială atât pentru Chișinău, cât și pentru Bruxelles, întrucât succesul sau eșecul implementării influențează credibilitatea politicii de extindere a UE.

În contextul avansului tehnologic rapid, produsele cu dublă utilizare, cele care pot servi atât scopurilor civile, cât și militare, au devenit tot mai răspândite. UE a recunoscut necesitatea actualizării și consolidării cadrului său legislativ, pentru a preveni utilizarea necorespunzătoare a acestor produse, care ar putea amenința securitatea internațională și respectarea drepturilor omului. *Regulamentul (UE) 2021/821* [10] stabilește un regim unitar la nivelul Uniunii pentru controlul exporturilor, serviciilor de intermediere, asistenței tehnice, tranzitului și transferului de produse cu dublă utilizare. Obiectivele principale sunt armonizarea procedurilor de control în toate statele membre, asigurând o aplicare uniformă și eficientă a măsurilor de supraveghere. Îmbunătățirea cooperării și a schimbului de informații între autoritățile naționale și instituțiile europene, pentru a identifica și a preveni riscurile asociate exporturilor sensibile.

Actualizarea listei produselor cu dublă utilizare supuse controlului reflectă evoluțiile tehnologice și noile provocări de securitate. Implementarea acestui Regulament are un impact semnificativ asupra securității și economiei UE prin consolidarea securității internaționale, prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă și a utilizării abuzive a tehnologiilor avansate. De asemenea, protejarea drepturilor omului, prin controlul exporturilor de tehnologii, care ar putea fi folosite pentru supravegherea și reprimarea populațiilor civile. Cu exclusivitate, se planifică crearea unui mediu de afaceri predictibil și transparent pentru exportatori, prin clarificarea obligațiilor și simplificarea procedurilor de autorizare. Astfel, *Regulamentul (UE) 2021/821* repre-

zintă un pilon esențial în strategia UE de a controla fluxul de produse cu dublă utilizare, asigurând un echilibru între securitatea globală și competitivitatea economică.

Supportul bibliografic al politicii comerciale a UE ne demonstrează că interesele și valorile Uniunii au evoluat dintr-un mecanism de liberalizare economică într-un instrument strategic de influență geopolitică. UE folosește comerțul pentru a-și proiecta valorile și standardele la nivel global, răspunzând la provocările internaționale prin măsuri precum sancțiunile economice și reglementările de protecție comercială. Aceste inițiative au fost susținute de acorduri bilaterale și de parteneriate strategice, precum Acordul de Asociere dintre UE-Republica Moldova din 2014, care a consolidat cadrul legislativ necesar, pentru modernizarea și internaționalizarea comerțului.

În concluzie, considerăm că tranziția către o „*autonomie strategică deschisă*”, care reflectă dorința UE de a-și proteja interesele economice fără a se izola comercial, poate fi considerată drept un exemplu de echilibru între interesele naționale și cooperarea internațională, util pentru elaborarea propriilor strategii de adaptare la contextul global volatil. În același timp, războiul comercial dintre SUA, China și UE reflectă o competiție globală complexă, în care interesele economice se întrepătrund cu obiectivele geopolitice. SUA urmăresc să-și protejeze industriile strategice și să reducă dependența de importurile chineze, în timp ce China caută să-și mențină poziția de lider industrial global, adaptându-se la noile realități prin diversificarea parteneriatelor. Drept urmare, UE, fiind prinsă între cele două superputeri, încearcă să-și păstreze autonomia strategică, consolidându-și poziția prin noi acorduri comerciale și investiții în tehnologii verzi și infrastructuri critice. Pe termen lung, soluționarea acestor tensiuni necesită un echilibru între protecționism și cooperare internațională. Reformarea mecanismelor multilaterale, cum ar fi Organizația Mondială a Comerțului și intensificarea dialogului diplomatic pot preveni escaladarea conflictului și facilita o tranziție către un nou model de globalizare, bazat pe competiție echitabilă și respect reciproc. În acest context, adaptabilitatea și inovarea vor fi esențiale pentru ca fiecare dintre aceste puteri economice să-și mențină influența pe scena globală.

Referințe:

1. BALDWIN R., WYPLOSZ C. The Economics of European Integration (7th edition). London: McGraw-Hill Education, 2023. 560 p.
2. MEUNIER, S. & NICOLAIDIS, K. The European Union and World Trade. Oxford University Press, 2005.
3. BISMUTH Régis. Noile frontiere ale sancțiunilor europene și zonele gri ale dreptului internațional. In: Grupul de Studii Geopolitice, 2023, nr. 5, pp. 8-14.
4. BROUSSOLLE Damien. Relațiile comerciale UE-China în noul context internațional: de la statutul de economie de piață la reforma instrumentelor de apărare comercială. In: Buletinul Monitorului politicii economice europene. 2019, nr. 41, pp. 47-54.
5. DÉHUT Clémence. Pentru o altă Organizație Mondială a Comerțului. In: Țărani și societate. 2022, nr. 393, pp. 14-20.
6. CENUȘĂ D. EU's External Trade Policy: Challenges and Opportunities for Moldova. În: Eastern Journal of European Studies, Vol. 12(2), 2021, pp. 175-196.

7. LUPUȘOR, Adrian, DCFTA după 5 ani de implementare: impactul estimat și concluzii pentru următorii 5 ani, 2019. [accesat: 28.02.2025]. Disponibil: <https://dcfta.md/uploads/0/images/large/studiul-dcfta-5-ani.pdf>
8. CALMÎC Octavian și Aurelia TOMȘA. Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană: realizări și perspective. In: Culegere de articole selectivă ale Conferinței Științifice Internaționale „*Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii*”, 28-29 septembrie 2018, Chișinău, Vol. I. pp. 9-12.
9. RUSU Iulian. Impactul Economic al Acordului de Liber Schimb UE Moldova. În: Journal of Economic Integration, 2021.
10. Regulamentul (UE) 2021/821 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2021 de instituire a unui regim al Uniunii pentru controlul exporturilor, serviciilor de intermediere, asistenței tehnice, tranzitului și transferului de produse cu dublă utilizare (reformare). [accesat: 10.04.2025]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32021R0821>

Recomandat

Liliana BENIUC, dr., conf. univ.